ఆంధ్రభూమి వివిధవ్యాసావళి

ఆదివారం 7-2-1965

గడచిన రోజులు

[33]

(గతవారం తరువాయి)

జీవితంలో క్రమంగా చిన్న స్థాయి నుండి అభివృద్ధిపొంది పైకివస్తున్న కొద్దీ, గొప్పవారి ప్రవర్తనలను మరువకుండా, ఒకే స్థాయిలో ఆప్యాయత చూపేవ్యక్తులు బహు కొద్ది మంది వుంటారు. చిన్నప్పుడు పాఠశాలకు, ఆ కళాశాలకు వెళ్ళుటకు అవకాశంలేక, అవకాశం వున్నా పురోహితరీతిలోకాక, పెద్ద విద్యావంతులు కాకుండా, తరువాత జీవితంలో, తమ స్వయం కృషివల్ల, స్వన్నత స్థానాలు అధిరోహించి, సమర్థతతో నిర్వహించి, ఉన్నతులేని లోటు కనిపించకుండా, ప్రజల మన్ననలు పొందినవారు స్వాతంత్ర్యం. ఎట్టి రాజకీయ కీలక వ్యక్తులవలెనూ, తమ వ్యక్తిత్వంతో ప్రజా శ్రేయస్సు దృష్ట్యా, మార్గదర్శకంగా పరిష్కరించే మార్గాలు కనిపెట్టగలుగుతారు. ప్రభుత్వ భారం ఎంతదయినా, కార్యక్రమాలు తమ భుజస్కంధాల మీద వేసుకొని కృంగిపోకుండా, వున్న అధికార పరివారంలో పనిచేయగల వారిని, దగ్గరకు చేర్చి, కృషిలో కార్యక్రమాలను నిర్వహించి, ప్రజల్ని సహాయపడగా కదుపుతారు. ఎంత పెద్ద పదవినైనా త్యజించి, కుటుంబంలో, తాను రాకుమీది పీట తండ్రి వలె, ఆ అధికారంలోని మమకారానికి లోనుగాకుండా, సామాన్య ప్రజానీకంలో ఒకరుగా హాయిగా మెలగుతారు.

అట్టి వ్యక్తులలో శ్రీ కామరాజు ఒకరు. అందుచేత శ్రీ కామరాజ నాడారుగారిని అందరు ఆప్యాయతగా శ్రీ కామరాజ్ అంటారు, శ్రీ కాడేగారు అని కూడా అంటారు. కాని శ్రీ కామరాజ్ అనేదే ఎక్కువ వాడుకలో దేశవ్యాప్తంగా వుంది.

శ్రీ కామరాజ్ మధ్య తరగతి కుటుంబానికి చెందిన వారు, రామనాడు జిల్లాలోని విరుద్ నగర్ వారి వస్త్రం, అక్కడ ఒక్క చిన్న యిల్లువుంది, మరి ఏ స్థిరాస్తి లేదు, వారి తల్లిగారి పేరు శివకామి అమ్మాళ్, శ్రీ కామరాజ్‌కు ఒక చెల్లెలు వుంది, శ్రీ కామరాజ్ బ్రహ్మచారి అవటంచేత జీవితం అంతా దేశానికే అంకితం చేశారు.

1919లో జలియన్ వాలాబాగ్ ఘోర కృత్యాలు జరిగిన తరువాత మహాత్మా గాంధీ 1920లో ప్రారంభించిన పుద్యమం రోజులనుండి కాంగ్రెసులోచేరి, గాంధీజీ శిష్యులుగా రాజకీయాలలో పాల్గొని, అనేకసార్లు జైలుకు వెళ్లారు. 1925, 26 సంవత్సరాలనుండి అఖిల భారత కాంగ్రెసుకమిటీ మెంబర్లుగా వున్నారు. 1930వ సంవత్సరపు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొని రెండుసంవత్సరాల పాటు జైలుకు వెళ్లారు. అప్పుడు వారికి 26 సంవత్సరాలువుంటాయి.

1920-21 సంవత్సరాల్లో గాంధీజీ దక్షిణాది పర్యటనకు వచ్చినప్పుడు గాంధీజీతోటి, శ్రీ సత్యమూర్తిగారి తోటి ప్రథమ పరిచయం ఏర్పడింది. వారువిరుదునగర్ సందర్శించినప్పుడు వీరు చిరువయస్సులో వుండి, వలంటీరుగా గాంధీజీ దగ్గర పనిచేశారు. అప్పుడే శ్రీ సత్యమూర్తిగారు తమ వాగ్ధాటితో ప్రసంగాలతో వారిలో జాతీయభావాలను రేకెత్తించారు. వారు వీరిని ఆకర్షించారు. వారు రూఢగా కామరాజ్ అంటే ఎంతో ఆప్యాయత చూపించేవారు. శ్రీ కామరాజ్ వారి భక్తుడైనా వారి "కాన్సిలు ఎంటర్" ప్రాంగాము వీరిని చకితులను చేసింది.

1935వ సంవత్సరంలో తమిళనాడు కాంగ్రెసుకు శ్రీ సత్యమూర్తి అధ్యక్షులుగాను, శ్రీ కామరాజ్ కార్యదర్శిగా వుండేవారు, అప్పుడే వారికి శ్రీ ఆల్వార్ లాల్ లో పరిచయం ఏర్పడింది. దక్షిణాదిన వున్న రాజకీయ వేత్తలలో శ్రీ రాజగోపాలాచారితో చాలాకాలం పరిచయంవున్నా వారి మేధస్సు, ఆలోచనలు, వారికి అర్థం అయ్యేవిధానం, శ్రీ ప్రకాశం గారితోను, శ్రీ డాక్టర్ పట్టాభి గారితోను, శ్రీ సత్యమూర్తి వారితో ఎంతో సుహృద్భావంతో వుండేవారు. గాంధీజీ, పండిట్ జీ, శ్రీసత్యమూర్తి వారికిముఖ్యగురువులు. ఇందులో ప్రథమస్థానం గాంధీజీ, రెండవస్థానం, పండిట్‌జీకి, మూడవ స్థానం శ్రీ సత్యమూర్తికి యిచ్చారు.

గాంధీజీ, విశాలదృక్పథ, వినీత, మనోధైర్యం, శిక్షాస్వేచ్ఛ, దృఢ సంకల్పం కార్యదీక్ష వారిని ఆకర్షించినట్లు పండిట్ జీ రాజకీయతత్వం, సామ్యవాదం, మానవత్వం, వారిని ఎక్కువగా ఆకర్షించినవి, శ్రీ సత్యమూర్తిగారు, జాతీయ భావాలను, అతిసామాన్య భాషలలో విశదీకరిస్తూ ప్రజలను పురోగతులుగాంచిన దృశ్యాలు, వాక్చక్యం, నీరిని ఆకర్షించినయి. అలా, యీ నాయక త్రయంవారి జీవిత దృక్పథాన్ని మెరుగుపెట్టి ఆదర్శప్రాయులైనారు.

కాంగ్రెసు రాజకీయాలు ప్రారంభమయినప్పటినుండి, తమిళనాడులో, శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారు, శ్రీ శ్రీనివాసయ్యంగారు, శ్రీ సత్యమూర్తిగారు ముఖ్యనాయకులుగా వుండేవారు. అందులో శ్రీ సత్యమూర్తిగారు శ్రీ శ్రీ నివాసయ్యంగారికిమ్యులుగా వుండేవారు. శ్రీ శ్రీనివాసయ్యంగారి అర్థబలంకూడా సత్యమూర్తిగారికి వుండేది. అయితే ఎప్పుడు శ్రీ రాజగోపాలచారిగారికి వీరికి నాయకత్వంలో పోటీగానే వుండేది. ఆ నాయకుల విభేదాలు అనుచరులలో కూడా ప్రత్యక్షంగాను, పరోక్షంగాను కనిపిస్తూనే వుండేవి.

శ్రీ శ్రీనివాసయ్యంగారు ప్రఖ్యాతులయారు, వారు మేధావంతులు

డాక్టర్ పి. తిరుమలరావు

వృత్తికలవారంటి మనుష్యు. అందుచేత కాంగ్రెసులో త్వరితగతిలో పైకివచ్చి కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుకూడా అయినారు. "కాన్సిలు ఎంట్రీలో కూడా పాల్గొని, తరువాత వారికి మహాత్మా గాంధీకి దేశభక్తిప్రాయాలువచ్చి కాంగ్రెసు నుండి విరమించుకొని తమ వృత్తిని చూచుకుంటూ, తోచిన విధంగా జాతీయ ఉద్యమానికి తోడ్పడుతూ వుండేవారు, వారు కాంగ్రెసులోంచి విరమించటంతో, రంగంలో శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారు, శ్రీ సత్యమూర్తిగారు యిద్దరే మిగిలారు.

శ్రీనివాసయ్యంగారు కాంగ్రెసులోంచి విరమించుకున్నా, శ్రీ శ్రీనివాసయ్యంగారి కుమారై శ్రీ మతి అంబుజమ్మాళ్ గారు కాంగ్రెసులో పనిచేస్తూనే వుండేవారు. గాంధీజీ దగ్గర ఒక గమ్మత్తు గుణం వున్నది. తండ్రి తనకు వ్యతిరేకుడైనా కుటుంబంతో మిత్రత్వంపోకుండా కూతురిని తప్పుదోవమానికి నన్నిహితంచేసుకొని, ఆ పెద్ద కుటుంబాల అండ, ఆశయాలు పోకుండా చూచేవారు.

శ్రీ శ్రీనివాసయ్యంగారిని గురించి, భాషా సుబ్బారావుగారు ఒక తమాషా సన్నివేశాన్ని వర్ణించారు. ఒకరోజున వారు, శ్రీనివాసయ్యంగారు కూర్చొని యిష్టాగోష్ఠి మాట్లాడుకుంటున్నారు. అప్పుడు యిద్దరు బ్రాహ్మణ పండితులు సంభావనకురావటం వారు చూచారు. ఆ బ్రాహ్మణులు దూరాన వుండగానే శ్రీ అయ్యంగారు అన్నారుట. సుబ్బారావ్! పొగడ్తలకు లొంగనివారుండరోయ్, నేను వాళ్ళకు ఏమీ యివ్వదలుచుకోలేదు. కాని, వాళ్ళు వచ్చినన్ను పొగుడుతారు. పొగిడితే యివ్వకతప్పదు. అని చమత్కారంగా అన్నారుట. శ్రీ అయ్యంగారు గారు, హిందూ శాస్త్రంలో పండితుడు. సంస్కృతం మొదలైన భాషలలోకూడా కోవిదులు. ఆ బ్రాహ్మణ పండితులు వస్తూనే, ఆర్యా నీకు అభినవమనుపు. హిందూ ధర్మశాస్త్ర కోవిదుడవు. సర్వవిద్యా పారంగతుడవు, అని యీ విధముగా ఆయనకున్న పాండిత్యమునంతా, తమ రూపణలలో యిమిడ్చి పొగిడేటప్పటికి, వెళ్ళిపొండి అని చెప్పుతూనే. లోపలకు వెళ్ళి వందరూపాయిలనోటు తెచ్చి బహూకరించారుట. భగవంతుడుకూడా పొగడ్తలకే లొంగుతాడు. మనంచేసే అష్టోత్తరాలు, సహస్రనామార్చనలు, మంత్రాలు, ముఖ్యంగా భగవంతుని పొగడ్తలేగా! ఇదీ మానవుడు, అందులో అధికారంలో వున్నవారు పొగడ్తలకుగాని లొంగరంటే అతిశయోక్తి యేమున్నది.

శ్రీ శ్రీనివాసయ్యంగారు 1930వుద్యమానికి పూర్వమే కాంగ్రెసు నుండి విరమించారు. తిరిగి శ్రీ సుభాష్ బాబు కాంగ్రెస్‌నుండి విడిపోయి, ఫార్వర్డు బ్లాకుపెట్టినతరువాత మళ్ళీసు వచ్చినప్పుడు, తిరుపూటు పోటింగులో ప్రప్రథమంగా అధ్యక్షపదవి వహించి రాజకీయరంగంలో ప్రవేశించారు. అంతవయసునచ్చినా, తీవ్ర రాజకీయవాదిగా తిరిగి రంగంలో పరిణేశించాలంటే వారిలోని జాతీయజ్వాల చివరదరదు ఎలా చెలుగుతూనే వుండేదో తెలుస్తుంది. తరువాత రాజకీయాలనే వారు మరచిపోయారు. కాని వారి వాగ్ధాటి, నిర్దిష్టభావాలు, మందంగా వున్న కళ్ళజోడులోంచి చూచే ఆ ఆలోచనాపూరితనయనాలు. వా మనస్సులో హత్తుకునే వున్నయి. శ్రీ అయ్యంగారు కాంగ్రెసు నుండి విరమించటంతో, రంగంలో శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారు, శ్రీ సత్యమూర్తిగారు యిద్దరే మిగిలారు. రంగంలో లేకపోయినా, శ్రీ అయ్యంగారు గారు సత్యమూర్తిగారికి సర్వవిధాలా తోడ్పడుతూ వుండేవారని ప్రతీతి.

శ్రీ కామరాజ్ శ్రీ సత్యమూర్తి భక్తులు, 1935 సంవత్సరంలో తమిళనాడు కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా వున్నప్పటి నుండి, క్రమంగా, సత్యమూర్తిగారి మార్గదర్శకత్వంలో పనిచేసి, కాంగ్రెసులో అనేక పదవులు అలంకరించారు. 1942 పూర్వమంలో శ్రీ సత్యమూర్తిగారు అకస్మాత్తుగా అనారోగ్యవంతులయి, మరణించారు, వారు మరణించిన అనేక సంవత్సరాలకుకూడా వారి పేరు మరువకుండా 1955 లో "ఆవడి కాంగ్రెసు" మహాసభలో ఆ యన సందర్భంలో ఆంధ్రదేశానికి సత్యమూర్తి నగర్ అని నామకరణముచేసి, తమ గురువుల పేరు చిరస్థాయి అయ్యేటట్లు చేసి, వారి గురుతర గురుభక్తిని చాటుకున్నారు.

శ్రీ కామరాజు తమ స్వయంకృషివల్ల పైకివచ్చినవారులో ఒకరు. కాంగ్రెసులో అనేక పదవులు అలంకరించి కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా ఉపకరించినంగా ఎన్నిక అయినారు, తమిళనాడు కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా 10,12---- సంవత్సరాలు అవిచ్ఛిన్నంగాపనిచేశారు. తరువాత మద్రాసు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రి అయినారు. దిగ్గజాలు చదువుకున్నవారుతప్ప ఎలా ముఖ్యమంత్రి పదవి చేయగలరు అని, విరోధి గెలిచేభావములను మరగుపరచే శాక్తిచక్యంతో ముఖ్యమంత్రి పదవి నర్వజనప్రియంగా నిర్వహించారు. రెండు పార్లు ముఖ్యమంత్రి పదవికి ఎన్నిక అయ్యారు, రెండవపదవిముఖ్యమంత్రిగా వుండగానే శ్రీ వండిట్ నెహ్రూతో సంప్రదించి "కామరాజ్ వధకాన్ని" రూపొందించారు. ఈ వధకామపారం పదవులలో వున్న ముఖ్యమంత్రులు, కేంద్ర మంత్రులు అంతా తమ రాజీనామాలను కాంగ్రెస్ అధిష్ఠాన వర్గానికి పంపుకున్నారు. ప్రభుత్వ అధికారాలను అంటి పెట్టుకు వుండాలనేమోతత్వాన్ని మార్చటానికి యిది వు నాది. కొంతమంది అగ్రనాయకులు కాంగ్రెసు సంఘం కోసం, యితర కాంగ్రెసు కార్యక్రమాలలో పాల్గొనేటట్లు చేయటానికి యీపథకం వుద్దేశించబడింది.

శ్రీ కామరాజు పథకాన్ని అనుసరించి ప్రప్రథమంగా శ్రీ కామరాజ్ తమ రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి పదవికి రాజీ

(మిగతా 4వ పేజీలో)

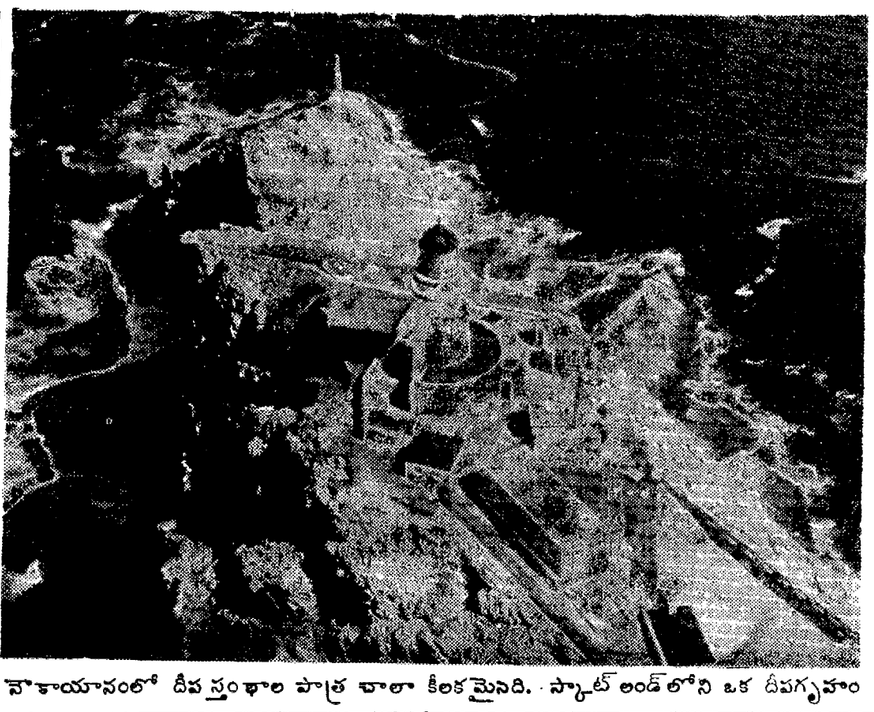

నౌకాయానంలో దీపస్తంభాల పాత్ర చాలా కీలకమైనది. స్కాట్ లండ్‌లోని ఒక దీపగృహం

ముగ్ధ ప్రవర్తన

ఉలిక్కిపడి లేచి కళ్ళు తెరచింది సుశీల చూడపాగాడు. సుశీల అందకత్తె అనే ఇంకా వెలుగురాలేదు. కాకులు, చెప్పాలి.

"కావ్ కావ్" మంటూ ఒకటి, రెండు అరుస్తున్నాయి. తన పడుచుంట్టూ చేయి వేసి అమాయకంగా నిద్రించే భర్తను చూసి తృప్తిగా నవ్వింది సుశీల బయట తలుపు తట్టిన చప్పుడయింది. సుశీల తనివితీరా భర్త ముఖారవిందాన్ని చూడటంలో నిమగ్నురాలైంది.

తిరిగి అదేచప్పుడు. ఈసారి అమ్మగారో అంటూ పిలుపుకూడా వినపడింది సుశీల నిమగ్నతకు భంగం కలిగింది. ఇక లేవక తప్పదనుకుని రేగిన జుట్టూ మడతలువడ్డ చీరను సవరించుకుని వీధి తలుపు తీసింది. ఎదురుగా ఎంకి నిలబడిఉంది.

"ఏమే" పాచివనికి ఈవేళ వేగిరం వచ్చావేమే నిమగ్గా అంది సుశీల.

ఏం లేదమ్మగోరూ మా మావవట్టం పోయిండు తొంగుంటే తోగొస్తుందని లెగిసొచ్చేశాను.

సమాధానమిచ్చిన ఎంకికి అంట్లూ, చెంబులూవేసి, కాగుపాయ్యి వెలిగించి, కాలకృత్యాలను పెరవేర్చుకు నేందుకు పెరట్లోకి వెళ్ళింది సుశీల.

* * *

గోపాలకృష్ణఒక ఫయిటేటుకంపెనీలో ఏజంటుగా పనిచేస్తున్నాడు. ఈ మధ్యనే వివాహమైంది. గృహస్థాశ్రమాన్ని స్వీకరించి, సంసార మాధుర్యాలను చవి కలిగించుచున్నది. ఈ మన నాయకులు, ఎన్నికల ముందు, ఓట్లు కొఅకై కోట్లు వేసుకొని గ్రామ గ్రామము, ఇల్లు ఇల్లు తిరిగి తమ అవసరము నిర్దుకొని, ఎన్నికైన అనంతరము, నాలాంటి దౌర్భాగ్యులెవ్వరైన తన పరిస్థితులు తెల్పుటకై మంత్రిగారి భవనమునకు వెళ్ళిన దర్శనమే సుదర్శనము.

ఇక వెనుక మనవి చేసిన ముఖ్య విషయములో రాజకీయ రంగము మన ప్రజా ప్రభుత్వములో, రాజకీయ వ్యవహారములలో ప్రజల శౌర్యమున్నట్లు నాకు గోచరించదు. అట్టి కార్యమంతా పంచాయతీ నర్వంచులు, అధ్యక్షులు, మంత్రిపర్యులజే లోకము వారి వారి అభిప్రాయము ననుసరించి, శాసనములు, వన్నులు, ప్రాజెక్టులు, రోడ్లు, విశాలభవనములు మొదలగునవి తయారవడము, కనపడకుండ మాయమవడము జరుగుచున్నది. మనము స్వాతంత్ర్యసిద్ధి పొందినప్పటినుండే 1962వరకు మనలో ఎట్టి ఇక్కట్లున్నను ఆతరుల పోరులేదు. కాని, ముఖ్యముగా 1962 నవంబరునుండి, మన దేశమునకు శైనా వాడిపోటు మాటుగా జారుచున్నది. ఇందుకు మన ప్రజలు, నాయకులు ఎంతగా కృషిచేసి, మాతృదేశ రక్షా బద్ధులము కావలెనో సోదరు లందరు సలోంగినారే. ఇందుకు మన నాయకులు, రక్షణశాఖానిష్పత్తికొరకు, "రక్షణనిధి" కల్పించి, తమ్మాలమున ఎంత మంది స్వలాభము పొందుచున్నారో పర్యవేక్షణ వారేగ్రహించవలెను. ఇక దేశ రక్షణభారము ఎవరిపై నున్నదో భారతీయులకే తెలియాలి.

రెండవది పాంథికము: మన సంఘములోని వ్యక్తులు, ఒకరికి ఒకరు, పోటీపడి, ధనవ్యయముచేసి, ప్రజా ప్రతినిధులు మనిపించుకొనవాళ్ళే! గాని శాఖీ యిస్తుంటే చూడనే చూశాడు.

"కట్టుకట్టావేం మళీ!"

"గాజుముక్క గీసుకొంది"

"సెప్టిక్ అవుతే ప్రమాదం బట్టలు మార్చుకో. హాస్పిటల్‌కు పోదాం" అని హెచ్చరించి, విప్పిన బూట్లను తిరిగివేసుకున్నాడు అతను.

సుశీల గబగబ పనులు పూర్తి చేసుకునేసరికి మరో పదిహేను నిముషాలు పట్టింది.

యిల్లు శాళం వేసింది.

"మీరు ముందు నడవండి" మెల్లిగా అంది భర్తతో.

"ఫరవాలేదు. ఇద్దరం కలసివెడదాం" కాని సుశీల అతని ప్రక్కన నడవడానికి ఏ మాత్రం అంగీకరించలేదు. వాగ్వివాదం పెరిగింది. రువరువ లాడుతూ గోపాలకృష్ణ ముందర, అతనికి కొలది దూరంలో తలవంచుకుని సుశీల అనాడు అనుపత్రికి పోయివచ్చారు.

రెండ్రోజులవరకూ ఆ సంసారం మౌనంగానంజ్జల తోటి గడచింది. తదువాత రోజు మాట్లాడుకున్నారు.

* * *

పూర్తిగా వెల్లవారింది. అంతకు ముందే రెండుసార్లు వచ్చి చూచింది భర్తలేచాడేమోనని.

"లేవండి! ఏడు దాటింది' పక్కలో కూర్చుండి తట్టుమాలంది. 'ఉ'నసిగాడు గోపాలకృష్ణ నిద్రమత్తుతో. 'అబ్బ' లేవండి!' గోముగా అడిగింది సుశీల 'అబ్బబ్బబ్బ, ఏమిటేనీగోల, వెధవ కాఫీ గోల వెలుపరోజనైనా కాస్త తృప్తిగా నిద్రపోనీయవు' విసుగ్గా అన్నాడు.

'భలేవారండీ. దానికి ఒక్కరోజు తృప్తిగా నాతో మాట్లాడకుండా, విసుక్కుంటారేమండీ! కాఫీ చల్లారిపోతోంది. పైగా మీకిష్టమని ఇడ్డెన్లుచేసా. అవి చల్లారిపోతే నన్నడగవద్దు' అని లేచి వెళ్ళబోయింది.

'ఇడ్డెన్లు' అంటే గోపాలకృష్ణకు అరోప్రాణం ఒక్కసారిగా ముసుగునుండి లేచిపోబోయే సుశీల చెరగును పట్టుకున్నాడు ఆగిపోయింది. పాపమే.

పనులుపూర్తిచేసుకుని పాపిట్లో వచ్చిన గోపాలకృష్ణకు పేడపేడి ఇడ్డెన్లేటు, మంచినీళ్ళతో కనబడిన సుశీలను చూసి చిరునవ్వువినరాడు.

అవి ఆరగించసాగాడు, కాఫీపలవోకలాలు మూగించి పేపరు చదువుతున్న గోపాలకృష్ణదగ్గరకు వచ్చి 'ఏ మండీ' అనిపిలిచింది.

సంబోధనలో సాలాకుతనం, అతివినయం స్పష్టంగా కనిపించుచున్నది.

"ఎందుకండీ" పడిపించే ధోరణిలో జవాబుయిచ్చాడు అతను.

నేనేం మాట్లాడినా మీకెప్పుడూ యింతే, బంగమూతి పెట్టూఅంటిసుశీల అమె అలా బంగమూతి పెడితే ఎంతో ఇష్టం అతనికి. ఆనందంగా ఆమెను దగ్గరకు లాక్కుంటూ 'ఏం' అన్నట్టు చూశాడు. చిలిపిగా ఆమె పెదాలను తన పెదాలు కలుప ప్రయత్నిస్తూ.

అతనికి ఆ అవకాశాన్ని యివ్వకుండానే, ఈరోజు మీరు వెలవేగా, సినిమాకు వెళ్ళొద్దూ అని అంది.

'ఒకటా! మాట కలవయితే, సినిమాకు పోవాలా, మరి నేనో'

'మీరూరండి'

'అయితే ఒక షరతు'

'షరతా' ప్రశ్నార్థకంగా అంటాడామె.

'ఉ' అని సినిమాలో వాడగ్గరదే కూర్చోవాలి. 'మీరు ఎప్పుడు ఏదో ఒక అడ్డుచెబుతూరని తెల్పి నేను అడగనుగా నాదే తప్పు'.

(మిగతా 6వ పేజీలో)

"శుష్కోపన్యాసము"

అవి నేను 'విశారద' పరీక్షకు చదువు రోజులు. శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతోపన్యాసములు; పారస్యతాలోకము, మొదలగు విమర్శాత్మకములగు గ్రంథములు పాఠ్య పుస్తకములుగా నున్నందున, వానిని వదే, వదే చదువగా నాకును, అట్టి విమర్శనాధోరణి వచ్చుచున్నట్లు గోచరించు చుండెను. నా దైనందిన కార్యక్రమానంతర విరామ సమయము విద్యాభ్యాసమునకు వినియోగించడంవల్ల, రాత్రులందు నయితము నిద్రలో పఠనము జరుగుచుండెను. ఆ పఠనము ఉపన్యాస ధోరణి.

ఒకరోజు నియతమైన సాధారణ సమయమునకు, రాత్రి భోజనము, ముగించి, కొంతసేపు చదువుకుని నిద్రాదేవి ఒడిలో తేలినాను.

అందు కొంత సమయానంతరము గాబోలు! కాస్త్యహమునకు, ఒకమిత్రుడు వచ్చి, మాటల సందర్భములో "స్వతంత్ర మనగా" అర్థమేమని ప్రశ్నించెను. అందుకు అతనికి నేనేమని సమాధానమీయవలయునో తోచలేదు. ఏల నంటురూ! ఆయనగారు, గ్రామపంచాయతీ సమితి సర్పంచు, అట్టివారికి నేనుసమాధాన మిచ్చుటకు, కొంత సేపు ఆలోచించి, చివరకు నైర్యము వెచ్చుకొని, నా ఉపన్యాసము నిట్లు ప్రారంభించినాను:

మిత్రమా!

స్వాతంత్ర్యమనగా. ప్రస్తుత, రాజకీయ, సాంఘిక, స్వాచారిక, ఆర్థిక పరిస్థితులలో ఈ రోజులలో, స్వతంత్రము, పారతంత్ర్యమునకు పర్యాయ పదము అనియే నా ఉద్దేశ్యము, ఈ పారతంత్ర్య జీవితము మనకు ఎంతో కాలమునుండి వచ్చుచున్నది. ఆంగ్లేయుల పరిపాలనకు పూర్వము, రాజుల పరిపాలనా శాసనములకు ఇద్దులమై ఉన్నాము.

ఐనను, ఆంధ్ర పౌరాణిక చక్రవర్తులైన శ్రీ కృష్ణదేవరాయల లాంటి, ఉత్తమ చక్రవర్తుల పరిపాలనలో, రాజు శాసనములు గానున్న ప్రజలకు కూడ, రాజకీయ వ్యవహారములలో జోక్యము చున్నది. ఈ మన నాయకులు, ఎన్నికల ముందు, ఓట్లు కొఅకై కోట్లు వేసుకొని గ్రామ గ్రామము, ఇల్లు ఇల్లు తిరిగి తమ అవసరము నిర్దుకొని, ఎన్నికైన అనంతరము, నాలాంటి దౌర్భాగ్యులెవ్వరైన తన పరిస్థితులు తెల్పుటకై మంత్రిగారి భవనమునకు వెళ్ళిన దర్శనమే సుదర్శనము.

ఇక వెనుక మనవి చేసిన ముఖ్య విషయములో రాజకీయ రంగము మన ప్రజా ప్రభుత్వములో, రాజకీయ వ్యవహారములలో ప్రజల శౌర్యమున్నట్లు నాకు గోచరించదు. అట్టి కార్యమంతా పంచాయతీ నర్వంచులు, అధ్యక్షులు, మంత్రిపర్యులజే లోకము వారి వారి అభిప్రాయము ననుసరించి, శాసనములు, వన్నులు, ప్రాజెక్టులు, రోడ్లు, విశాలభవనములు మొదలగునవి తయారవడము, కనపడకుండ మాయమవడము జరుగుచున్నది. మనము స్వాతంత్ర్యసిద్ధి పొందినప్పటినుండే 1962వరకు మనలో ఎట్టి ఇక్కట్లున్నను ఆతరుల పోరులేదు. కాని, ముఖ్యముగా 1962 నవంబరునుండి, మన దేశమునకు శైనా వాడిపోటు మాటుగా జారుచున్నది. ఇందుకు మన ప్రజలు, నాయకులు ఎంతగా కృషిచేసి, మాతృదేశ రక్షా బద్ధులము కావలెనో సోదరు లందరు సలోంగినారే. ఇందుకు మన నాయకులు, రక్షణశాఖానిష్పత్తికొరకు, "రక్షణనిధి" కల్పించి, తమ్మాలమున ఎంత మంది స్వలాభము పొందుచున్నారో పర్యవేక్షణ వారేగ్రహించవలెను. ఇక దేశ రక్షణభారము ఎవరిపై నున్నదో భారతీయులకే తెలియాలి.

రెండవది పాంథికము: మన సంఘములోని వ్యక్తులు, ఒకరికి ఒకరు, పోటీపడి, ధనవ్యయముచేసి, ప్రజా ప్రతినిధులు మనిపించుకొనవాళ్ళే! గాని

(మిగతా 6వ పేజీలో)

చేదు నిజం

వాతావరణం ప్రశాంతంగాఉంది. లక్ష్మి అప్పుడే ఇంటిలో అడుగు పెట్టింది. ఎందుకోగాని మనిషి భయంతో కంపించిపోతోంది అడుగులో అడుగువేసుకుంటూవచ్చి ఆకస్మాత్తుగా ఆగిపోయింది.

"ఎవరు"

వడక కుర్చీలో కూర్చున్న రామచంద్రయ్య ప్రశ్నించాడు. ఆయన కంఠంలో కరుకుదనం కనిపిస్తుంది. అసలే భయంగాఉన్న లక్ష్మి వణకు తున్న కంఠంతో

"నేనేనండీ! అనంతయ్యగారి కుమార్తెని" అని సమాధానం చెప్పింది.

"ఓ! అనంతయ్యగారి అమ్మాయివా? నీవు బి.ఏ చదువుతున్నావు కదమ్మా! రామ్మా! కూర్చో, నిల్చున్నావే" అని ఆదరంగా అడిగాడు రామచంద్రయ్య.

అనంతయ్యకు, రామచంద్రయ్యకు ముఖ పరిచయం ఉంది. అనంతయ్యకు గుండెజబ్బు చిన్నప్పటి నుంచి వుంది. పెద్ద తనం రావటం మూలాన గుండె నొప్పి తరచుగా కనిపిస్తూ ఉండేది. ఒకరోజున గుండెనొప్పి ఉధృతంగా రావటం మూలాన అనంతయ్య అపస్మారక స్థితిలో పడిపోయారు. ఏమీ తోచక లక్ష్మి భయంతో రామచంద్రయ్య గారింటికి వచ్చింది.

"కాలేజీ విషయం యేమైనా మాట్లాడానికి వచ్చావామ్మా;" ప్రశాంతంగా ఉన్న వాతావరణాన్ని భంగపరుస్తూ రామచంద్రయ్య అడిగాడు.

"మావాన్నగారికిగుండెనొప్పితీవ్రంగా రావటం వలన ఏమీతోచక మీ దగ్గరకు వచ్చాను. దయచేసి మీరు ఒక సారి మా యింటికి రండి."

అని బాధతో వణుకుతున్న కంఠంతో లక్ష్మి రామచంద్రయ్యతో చెప్పింది. రామచంద్రయ్య కాకినాడలో నే లక్ష్మి చదువుతున్న కాలేజికి ప్రిన్సిపాల్ గావని చేస్తున్నారు. అనంతయ్య కూడా

కథానిక

ఆ ఊరిలోనే లాయరుగా పని చేస్తున్నాడు. అనంతయ్యకు పనుతితో వివాహమైనది. వివాహమైన మూడేళ్ళకే తన ఇంటిని పావనం చేయడానికి ఆడపిల్ల జన్మించింది.

"లక్ష్మి దేవియే మనయింట ఉదయించింద"ని ఇంటిల్లిపాది సంతోషించారు. అనంతయ్యకూడా చాలా సంతోషంతో తనకుమార్తెకి "లక్ష్మీదేవి" అని నామధేయం చేశాడు. తరువాత పదేళ్ళకుగాని మగబిడ్డవాడు జన్మించటం సంభవించలేదు. అల్లారుముద్దుగా పెరుగుతున్న లక్ష్మి కాలేజీచదువుల నందుకున్నది. లక్ష్మి చాలా అందమైంది. అందులోను తెలివిగలది. ఒకళ్ళ హృదయాన్ని వెంటనే గ్రహించగలశక్తి ఆమెలోవుంది. అనంతయ్య లాయరుగా పలుకుబడి సంపాదించాడు.

"ఏమిటమ్మా! అనంతయ్యకు గుండెనొప్పి తీవ్రంగా ఉంచా!"

ఆందోళనగా అడిగాడు రామచంద్రయ్య.

రామచంద్రయ్య, లక్ష్మి ఇద్దరూ కలిసి అనంతయ్యగారియింటికి వెళ్ళారు. అప్పటికే అపస్మారకస్థితిలో నుండి తేరుకున్న అనంతయ్య, రామచంద్రయ్యను చూసి.

"నమస్కారం' రామచంద్రయ్య గారూ! లోపలికి దయచేయండి."

అంటూ గౌరవంగా అనంతయ్య, రామచంద్రయ్యను ఆహ్వానించాడు.

"రామచంద్రయ్యగారూ! నాకుగుండెనొప్పి తరచుగా వస్తూఉంటుంది. నేను ఇక్కడిడాక్టర్లకు చూపించాను. వారు పెద్దడాక్టర్లకు చూపించడం మంచిదని సూచించారు." అని రామచంద్రయ్యకు సంగతంతా విశదంగా చెప్పాడు అనంతయ.

"అనంతయ్యగారూ! మీకే మాత్రం లేచి వెళ్ళిపోయింది. ఆమె దృష్టి సినిమామీదనే లగ్నమైవుంది. భర్త చెప్పినట్లు అతనికి చెరువలో కూర్చుని రామా అంటే, అంత లక్ష్యగాని ఆ పల్లెటూరులో తెలివిగల్గిన వారు తననుచూసి గేలిచేస్తారేమోనభయం. సినిమా మంచి పేర్దామని అనుకుంటి కాపేపు. కాని సినిమా చాలా బాగున్నదని మన యింటివారికోరలు చెప్పినప్పుడు నా దృష్టి అటువైపే కేంద్రీకరిస్తోంది. ఆమె చెప్పినప్పటినుండి ఎలాగైనా వెళ్ళాలనుకుంది.

ఆమె మనస్సు మనస్సులోలేదు. ఒకనిర్ణయానికి వచ్చింది సుశీల జాబితో పేపరు చదువుతున్న తన భర్తదగ్గరకు వెళ్ళి పొడిగా దగ్గింది. తన

(మిగతా 4వ పేజీలో)

కోపల్లె

శ్యామసుందరమూర్తి

"నాన్నగారూ! నా పెళ్ళికి మీ తొందర లేదండీ ముందుమీ గుండెనొప్పి నయమవటమే నాక్కావలసింది. రేపు విశాఖపట్నం వెళ్ళటానికి మీరు సిద్ధంగా ఉండాలి. రామచంద్రయ్య గారు కూడా తన కుమారుని పరిచయం చేస్తూ నాతో ఉత్తరం వ్రాసిచ్చారు. మీకు అక్కడ పూర్తిగా నయమవుతుందనే ఆశవాకుంది."

అని లక్ష్మి తనమనస్సులోని ఆవేదనను వ్యక్తపరస్తూ తన తండ్రికి చెప్పింది. ఎన్నడు తన కూమరి మాట తీసివేయలేని అనంతయ్య విశాఖపట్నం బయల్దేరటానికి అంగీకరించాడు. తండ్రి అంగీకారాన్ని తీసుకొని లక్ష్మి ప్రయాణంకోసం పనిలో నిమగ్నురాలైయుంది.

* * *

రఘుకు ఉత్తరం వచ్చింది. అదితనకు తండ్రి వ్రాసిన లేఖ.

"అనంతయ్య వా స్నేహితుడు అతను గుండెజబ్బుతో బాధపడుతున్నాడు. అనంతయ్య వాళ్ళ కుమార్తె లక్ష్మి పరీక్ష నిమిత్తమై రేపు ఎక్స్‌ప్రెస్ సెకండ్ క్లాసులో బయల్దేరి వస్తున్నారు వాళ్ళను జాగ్రత్తగా చూడు.

అని రామచంద్రయ్య తన కుమారునికి జాబు వ్రాశాడు.

త్వరగా స్టేషన్‌కు వెళ్ళటానికి టాయిలెట్ అవుతున్నాడు రఘు. ఒక అరగంట ముందుగానే స్టేషనును చేరుకున్నాడు రఘు ఏ మాత్రం ఆలస్యం చేయకుండా రైలు స్టేషనుకు వచ్చి ఆగింది. రఘు రైలు ఇంజను మొదలు వెదకటం మొద

పెద్ద కథ

పతిత-పావని

"సత్య"

రెండో ఆట సినిమాకు వెళ్ళిన మాధవ తలా మెరసి మాయమయింది ఒకజవ్వని కృష్ణ హాలునుంచి బయటపడేసరికి ఈ భూలోకం గంటలపాటూ చల్లని గాలికి తూడు గంటలపాటూ చల్లని గాలికి తోయించే మాధవుని యోచన పూర్తి కాకుండానే గవాక్షం తెరచుకుని పాజాత్కరించిందా యువతి. "వర్షం జల్లు మీద పడుతుంది. లోపలికి రండి" అమృత వాక్కులు జాలువారాయి సానుభూతిగా.

"పర్వాలేదు లెండి, ఇంత రాత్రివేళ మీ కిబ్బంది దేనికి? కాస్త ఆగితే అదే తగ్గిపోతుంది." సురక్షిత ప్రదేశానికి చేరుకోవాలని మనస్సారాటపడినా మొహమాటం అలా అనిపించింది.

"ఏ దయ్యమోనని భయపడుతున్నారా? లేకపోతే మీ మేలు కోరి చెపితే బిగుసెంయకు" మందలింపు ప్రతిధ్వనించింది మాటల్లో.

మరీ బిగువు చూపితే మొరటుగా ఉంటుదని లోపలికి ప్రవేశించాడు. సంధ్యాయాత్రతోనే హాలులో అడుగిడగానే అమె చూపిన ఆసనాన్ని అధిష్ఠించి, నలుకెలంకుల కలయ జూశాడు. విశాలమైన ఆ హాలు నాగరిక చిహ్నాలతో అలంకరింపబడి శోభాయమానంగా విరాజిల్లుతున్నది అమె కూడా ఓ కుర్చీని ఆతని కభిముఖంగా ఆక్రమించి, కూర్చుంటూ "ఈ అర్ధరాత్రి ఎక్కడికి వెళ్లాలి?" అడిగింది సాదరంగా.

తన స్థితిని మూడు ముక్కల్లో తేల్చి చెప్పి, అభిమానంతో తలవంచుకుని, ఆ మె ను పరిశీలనగా పరికించటం, సమయం కాని సమయంలో మొరటుగా ఉంటుందేమోనని చూడాలని ఉన్న కాంతకు కళ్లెం వేశాడు.

"మరి అంత పెళ్లికూతురై పోతే ఎలా? ఇక్కడ వరులెవ్వరూ రానుకు కూర్చోలేదు లెండి" అతనినే తదేకంగా చూస్తూ అన్న ఆమె సాహసోపేత చనుత్కృతి సంభాషణకు అభిమానవది తలపై కెత్తాడు. నింజైన విగ్రహం, రమణీయమైన రూపం, వెలుగు కాంతి కిరణ పుంజాలు ఆమెపై ప్రవరించి, ఆమె శరీరకాంతి దగద్ధగాయమానంగా మెరసిపోతూ ఎంత నేపు వీక్షించినా తనివితీర నట్లుండా మనోహరాకారం. అందమైన ఆ హాలుకు మరింత శోభను సంతరించి పెట్టింది ఆమె సోయగం. విశాల నయనాలు, కొనదేలిన నాసిక, కెంపు వర్ణాన్ని చాలిన అధరాలూ ఆమె ముఖమండలానికి ప్రత్యేకాకర్షణ ఇవ గూర్చాయి. నల్లని దీర్ఘ కురులు విరుదుల వరకు వ్రేలాడితే నల్ల త్రాచని విభ్రమం చెందుతారని కాబోలు మెలికలు తిరిగి శిరోపరి భాగంపై శిగ రూపు దాల్చింది. పల్చటి గులాబీరంగు జార్జెట్ నీల్కు చీర నీలిరంగు క్రేప్ జాకెట్టుపై నుండనోవక కాలోలు మాటి మాటికి జారు వారే వయ్యెదను ఆమె సవరించుకొనే తీరు ఇష్టం లేని ఇరువురికి మైత్రిని చేకూర్చటానికి వలే జాపత్రయంలా ఉంది. పయ్యెద తొలగి సవుడు తొంగి చూసిన ఆమె సమున్నత బిగి వక్షోజాల ప్రభావం జాపమలకైనా గిలిగింతలు పెట్టక మానదు.

భరింపరాని మౌనాన్ని విచ్ఛిన్నం చేయాలన్న భావంతో "మీ పేరు తెలుసుకో వచ్చా?" సంభాషణకు ప్రక్రమించాడు. "రాధికా రమణి. మరి మీ పేరు చెప్పారు కాదు" నిగ్గుతో అడిగింది.

"రాధికా కాంతుడెవరో చెప్పండి చూద్దాం?"

"మురళీ కృష్ణ"

"అలాంటిదే మరొకటిమాధవకృష్ణ"

"అయితే చేరవలసిన రాధనే చేరాన్నమాట" కొంచెపడం మోముపై చిప్పిలు కూండగా అన్నది.

"రాధను చేరినట్లు తెలిస్తే సహించదుగా సత్య" అన్నాడు ఆమెపై జనించిన సందేహంతో.

"సత్యకు తెలియకుండా రాధను చేరటం మాధవునికి అలవాటేగా అయితే మీరు వివాహితులన్న మాట" అనుమానం ముఖంలో ధ్యోతకమయింది.

"అని ఎవరన్నారు" చిలిపి తనం చిప్పిలుతూ ఎదురు ప్రశ్న వేశాడు.

"అయితే సత్య ఎవరు?

"అసలు మాధవుని భార్య"

"మీరు నకిలీ మాధవుడన్నమాట?"

"అన్న మాటేమిటి ఉన్నమాటేగా?"

నిరసపడి నవ్వుతున్నారు ఇరువురూ. సూక్ష్మ బుద్ధిగల మాధవ కృష్ణకు ఆమె వేళ్యయి ఉండాలని గ్రహించటానికి ఆట్టేసేపు పట్టలేదు. కాని ఆతనిని వేధిస్తున్న సందేహం అక్కడే, కుతూహలం కూడా చిటికాని ఈ పరిచయం ప్రాయంలో ఈ వృత్తిలో ఎందుకు ఉండవలసి వచ్చిందో అనూహ్యంగా ఉంది గౌరవ ప్రదర్శనను హర్షాన్ని కాలదన్ని అడ్డదారులు త్రొక్కవలసిన అగత్యం ఏమొచ్చిందో ఊహించలేదు. కిరణమై ఉరకలేసిన సోపభావ ప్రవృత్తి. మాట దీరు, ఎదుటి వారిని ఆస్కారం మీచ్చినా, ఆపచనాలు తెలుసుకుంటేనేగాని నిర్ధారణ కాదనుకున్న అతను.

"రాధా! ఈ అర్ధరాత్రి ప్రశాంత వాతావరణంలో ఒంటరిగా ఉన్న ఈ దృశ్యం పిల్లలు చూస్తే ఏమనుకుంటారు?" అన్నమాటలు తెలిగ్గా నవ్వేసి, "మీరు చాలా అమాయకులా ఉన్నారే" అంది.

"అలాకే నా అనుమానం నిజమేనన్న మాట"

"అసలు ఏమిటి మీ అనుమానం?"

"నీవు కుల కాంతవు కావేమోనని"

"అందుకే అన్నాను అమాయకులని. ఏ కుల కాంతైనా అర్ధ రాత్రి అతి ధైర్యంతో ముక్కూ మొహమూ తెలియని పురుషుడి తన గృహానికావ్వాన్నిస్తుందా?"

"అయితే నన్ను కూడా విటునిగా ఆశించి ఆహ్వానించా వన్నమాట" ఒడలు రంపించి నట్లయిందతనికి.

"పృథా ఆందోళనపడకండి. సత్యం కల్పనతోనే మిమ్మిక్కడికి పిలిచానుకాని మీ వల్ల ఏదో కావుకోవాలని కాదు" భంగపడిన భామినిలా అన్నదా మాటలు.

"అదికాదు రాధా! ఆపత్సమయంలో ఆశ్రయమిచ్చిన దానివి నే జారిన ఏ మాత్రపైనా నీకు కష్టం కలిగిస్తే మన్నించు" ఇంచు మించు ప్రాధేయపడుతూ అన్నాడు.

"నన్నుకోరి, నా పొందు నర్థించి, తమ సర్వస్వం నా పాదాక్రాంతం చేస్తామని బ్రతిమలాడే వారనేకులు ఉండగా ఇష్టం లేనివారి సాహిత్యం చెడగొట్టేటంటి నీచత్వానికింకా దిగజార లేదు లెండి" అతను ముందు జారిన మాటలకు మనస్సు కలత చెందినట్లుంది.

ఆ సమయంలో ఆమె అభిజాత్యం పీడించిన మాధవునికి ఆమె తప్పక ఏ ఉన్నత కుల సంజాతయో అయి ఏర్పాటు విధి ప్రభావం వల్లో ఈ పాప పంకిల పరిసరాల్లో చిక్కుపడిందన్న దృఢాభిప్రాయం ఏర్పడి, అపరిమితమైన పాసు భూతి, అవ్యాజప్రేమ పుట్టుకొచ్చాయి ఆ క్షణంలో.

"రాధా!" అంటూ ఆమె కోమల హస్తాన్ని తన చేతిలోకి తీసుకోబోతున్న మాధవుని వారించి "మిమ్మల్ని బ్రతిమాలు కుంటాను. తొందరపడి ఆ పని తలుపు కాకండి నేవా కులటను, పాప భీతిని ఏనాడో ప్రోదోలుకున్నదానను. మీరు విద్యాధికులు, ఉన్నత కుల సంపన్నులని మీ మాటల ధోరణిలో గ్రహించాను" కళ్ళనుండి అశ్రు బిందువులు జాలు వారాయి.

"అది కాదు రాధా! నిన్ను పవిత్ర భావంతోనే కాకుతున్నాను కాని ఉద్రేకంతో కాదు."

"అంత ఆవేదనలో నవ్వించాడామె."

"కులట అని తెలిసిన ఏ పురుషుడూ మెసు పవిత్ర భావంతో చూస్తాడు? లోకంలో ఇరగని విషయం సంభవమని నమ్ముతారా?"

"నన్ను పార్థం చేసుకోకు రాధా! నన్ను విశ్వసించు. త్రికరణ శుద్ధిగా చెపుతున్నాను. అదిలో ఏ ఉద్దేశం లేకపోయినా ఇప్పుడిప్పుడే ఈ భావం నా హృదిలో జనియంగా జాటుకుంది. నిన్ను పవిత్రోద్దేశంతోనే ప్రేమిస్తున్నాను. "దృఢంగా ఆ మాటలు ధ్వనించినా ఆమెకు విశ్వాసం కలుగలేదు"

"అనవసరంగా అవపరవడకండి. మీ ఆనందంకోసం నాకుకమకాగలను, కాని మీ ముఖంచూస్తే మిమ్ము వతితుల్ని చేయటానికివ్యతిరేకిస్తూంది నామనస్సు" పవిత్రంగా ఉన్నాయామాటలు ఆమె నాగరికి ముగ్ధుడై కాలప్రభావం వల్ల మరుగువడిన ఆమె పవిత్రతపై అమిత విశ్వాసం జనించినా ఉసంతో.

"రాధా! యథార్థం చెపుతున్నాను విను, ఆవేశంతో నిన్ను కోరటంలేదు, అసలు ఆవేశంతో వివసిలేసే అలవాటే లేదనిమ్ము. నిన్ను నిర్మల మనస్సుతో ప్రేమిస్తున్నాను. నా సహధర్మచారిగా స్వీకరించటానికి నా కెట్టి సంకోచమూ లేదు. నీ గత చరిత్రతో నాకు నిమిత్తం లేదు" అన్నాడు నిశ్చలంగా.

నమ్ముకుండా ఉండటానికి ఆమె మనస్సొప్పటంలేదు, అయినా పైకన్నది "కులం కలుపకపోతేనే ఆవేశ మంది ప్రేమైకజీవుల పవిత్రప్రేమలను భగ్నం చేసే సంఘం వారాంతతో ఉన్నతకుల సంపన్నుని వివాహాని కంగీకరిస్తుందా మీ వెర్రిగాని, తొందరపడి నిర్ణయానికి రాకండి. నా స్థితి అవగతమైతే మీకే వెగటు కలుగుతుంది."

"పవిత్రమైన వజ్రం కంపాని హస్తస్పర్శా మాత్రాన రాకాలు కలిగిస్తాయి అలంకరించటానికి ఆనర్హమవుతుందా? అందరూ అనహ్యించుకునే కళ్ళజోడుమంచి ఉద్భవించిన శామరలు పైవపూజకు ఉపయుక్తం కావటం లేదా?"

రాధ మనస్సుకు ఉపశమనాన్ని కల్గించిన ఈ మాటలు ఆమెలో విమర్శాన్నాశాలు చిప్పరింపజేసాయి.

"అయితే నాచరిత్రను పాపభావంగా ఎవ నిర్ణయానికి రాండి" మెమతుపాను అనంతరం వర్షించిన ప్రళయాంత వాతావరణాన్ని జ్ఞప్తికి తెస్తున్నట్లు పలికింది.

"నాకు నీ చరిత్రతో అవసరంలేదు. నీ గత జీవితం ఎట్టిదైనా, ఇరుకుంచుకోనంటే విశ్వాసంతో ఉంటూవన్న నమ్మకం కలిగింది. ఆ నమ్మకాన్నివమ్ము చేయకుండా ఉంచేలాలు

"దుర్భర జీవితాన్ని భరించలేక తీరాన్ని చేరుకోవాలని ఆరాటపడే మనస్సు నమ్మమంటుంది. నీమాటలను జీవితంలో అనుసరిస్తుగూడా పురుషజాలి వంచనల పాలైన హృదయం, విశ్వసించలేకపోతుంది." మంచిచెడ్డల సంఘర్షణలో ఊగులాడుతూ పలికిందామాటలు.

"రాధా! విశ్వసించినా, విశ్వసించకున్నా నీకు అరిగే ప్రత్యేకాపకారం ఏమీలేదు. కాని ముందు ముందు గ్రహించ గలుగుతావు నా నిజమైన హృదయాన్ని" కొంచెం అభిమానంగా అన్నాడు.

ఈ స్థితిలో అతన్ని దూరం చేసుకోటం సరికాదు మోకాలొడ్డటమే సమస్యన్న రాధ. ఉద్వేగంతో "పంచనలకు గురైన హృదయ సరికిక అప్రత్యక్షలకు మన్నించండి. ఏమైనాకాక నమ్ముకుండా ఉండలేను. పాపముంచినానీటముంచినా భారం మీదే" అంటూ అతని విశాల హృదయంపై సోలిపోయింది.

(ఇంకా ఉంది)

గడచినరోజులు

(శివ పేజీ తరువాయి)

నామా యిచ్చారు. తరువాత వెంటనే కాంగ్రెస్ అధ్యక్షపదవికి పరిగ్రహణంగా ఎన్నిక అయినారు. ఈవధకాన్ని అనుసరించి కొంతమంది రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రులు కేంద్రమంత్రులు తమ పదవుల నుండి విరమించ వలసి వచ్చినది. పథకంలోని ముఖ్యోద్దేశాలు నిష్కామకర్మను పెంపొందించే భావాలు కలవయినా, యీపథకం ద్వారా శ్రీ నెహ్రూ ప్రధాని, శాస్త్రి గా తమ మంత్రివర్గం నుండి, రాష్ట్ర మంత్రి వర్గాలనుండి కొంతమంది వద్దనుకున్న, వారిని మెల్లిగా తొలిగించారని ప్రతీతి. ప్రభుత్వంలోనే వుండి కాంగ్రెసు వ్యవహారాలను మరువకూడదనే భావాన్ని కూడా యీపథకం ప్రచారంలోకి తీసుకు వచ్చింది.

నాకు శ్రీకామరాజుతో ఎక్కువ పరిచయం 1942 పుర్యమంలో పాల్గొని జైలునుండి వచ్చిన తరువాతనే. అంటే 1946లో అందరు నాయకులు బయటకు వచ్చినప్పటి నుండి అన్నమాట. ఆగష్టు పుర్యమం అయిన తరువాత 1946లో తిరిగిరాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు నిర్మించేటప్పటికీ వారు చాలా ప్రముఖ పాత్ర వహించారు. 1946 డిశంబరులో గాంధీజీ మద్రాసు వచ్చి హిందీప్రచార సభలో మూడువారాలపాటు మకాం వేశారు. గాంధీజీ వచ్చిన దిహిందీ ప్రచారసభ పుత్సవాలు తదితర రాజకీయ ప్రచారానికి అని పైకారనుకున్నా అసలు పుద్దేశం తిరిగి శ్రీరాజగోపాలాచారి గారిని పుమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగా చేయాలంటే సేనింతదూరం రాలేదు. అక్కడ నుండే చేయలేనా అని సమాధానం చెప్పారుట. అసలు సంగతేదయినా వారుపున్న మూడు వారాలలో కొంతవరకు అందరికి యీ విషయాన్ని గురించి ప్రశ్నించిన మాట వాస్తవం. దానికి శ్రీ కామరాజ్ ఒకటే సమాధానం చెప్పారుట. సభ్యులంతా ఏవిధంగా తెపితే ఆ విధంగానే చేద్దామని!

1946వ సంవత్సరాంతంలో గాంధీజీ శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారిని తిరిగి ప్రతిష్ఠించాలని ఆలోచనలు కలిగేటప్పటికే శ్రీకామరాజ్ "ఆగష్టుత్యాగుల పుర్యమాన్ని" తీవ్రరూపంలో లేవదీశారు. తిరిగి మంత్రివర్గంలోనికి ఆగష్టు పుర్యమంలో పాల్గొనవనివారు అడుగుపుర్యమానికి వ్యతిరేకంగా వనిచేసిన రాజగోపాలాచారిగారికి ఎక్కడ తావు లేకుండా చేశారు. పుర్యమం తీవ్రంగా వున్న రోజులలో శ్రీరాజగోపాలాచారి గారు, ఆగష్టు పుర్యమం గాంధీజీ ప్రారంభించలేదని, పుర్యమానికి అది అదనుకాదని, ఖండిస్తూ బయటప్రచారం చేస్తూ కూర్చోటంవల్ల ప్రజలలో వారి పలుకుబడి బహువలచబడి పోయింది. దీనికితోడు శ్రీకామరాజ్ ఆగష్టు త్యాగుల పుర్యమం వల్ల రాష్ట్ర రాజకీయాలనుండి రాజాజీ కొంతకాలం విరమించుకోవలసి వచ్చింది. కాబోటికేటికి రాజాజీ మేధస్సు వారి ఆలోచనలు, అందరికీ దురూహ్యములే ఈసంగతే శ్రీ కామరాజ్ ఎప్పుడూ అంటారు.

శ్రీకామరాజ్ అప్పటిమండి రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి అయ్యేవరకు తమిళనాడు రాష్ట్రకాంగ్రెసు అధ్యక్ష పదవిలోనే వున్నారు. వారు మంత్రివర్గంలోనే వున్నారు. వారు మంత్రివర్గంలో వున్నా లేకపోయినా మంత్రులను మించిన అధికారం చలాయించిన రాజకీయవేత్త అసలు తమకు అధికారం వున్నదని అనుకోరు, చలాయించరు, అందుచేత వారికి అందరిని మించిన అధికారం సంక్రమిస్తుంది. వారు మంత్రివర్గంలో వేని రోజులలో కూడా నా బోటి వాడికి పడ్డైన పనిబడితే అధికారంలో వున్న వారి దగ్గిరకు వెళ్లి "నాకొన్న అని పొల్లుంగో" అంటే నేను చెప్పాన ని చెప్పండి అని వారికి అప్పులను ఎవరికో మా పెంట పంపేవారు. అంతే అవని అయి తీరుతుంది. అందులో రాజకీయ బాధితులంటే అని ప్రేమతో వారి పాత్యాలను వెంటనే ముగించేట్లుచూస్తారు అందుకే వారంటే అందరికీ అంత ప్రీతి.

ఎన్ని పదవులు అలంకరించినా వారు మద్రాసు త్యాగరాయనగరులోని తిరుమలవీధి వీధిలోని నంబరు ఎనిమిది యింట్లోనే వున్నారు. ముఖ్యమంత్రిగా వున్నప్పుడు కూడా అంతే. మద్రాసు రాజకీయాలకు వారి నివాసం నంబరు 10 డౌనింగు స్ట్రీటు అని చెప్పవచ్చు. నేను 1949 జనవరి నుండి రాజకీయాలలో పాల్గొన కుండా వైద్య వృత్తి మీదే కేంద్రీకరిస్తూ వుండటంవల్ల వారిని, మిత్రులుగాను, అప్పుడప్పుడు వైద్యులుగాను చూస్తూ వుండేవాడిని.

కోటం నిరిరా మోకాలొడ్డటమే సమస్యన్న రాధ. ఉద్వేగంతో "పంచనలకు గురైన హృదయ సరికిక అప్రత్యక్షలకు మన్నించండి. ఏమైనాకాక నమ్ముకుండా ఉండలేను. పాపముంచినానీటముంచినా భారం మీదే" అంటూ అతని విశాల హృదయంపై సోలిపోయింది.

(ఇంకా ఉంది)

ముగ్ధ ప్రవర్తన

(శివ పేజీ తరువాయి)

పైకెత్తాడు గోపాలకృష్ణ.

"వరే మీఇష్టం" సుశీల అంది.

అతను ఆనందంగా ఈల వేసుకుంటూ కూనిరాగాలు తీయసాగాడు.

* * *

అరె, అప్పుడే టయిము రెండయిందే అంటూనే గోపాలకృష్ణ నిద్దురలేచి, ముఖంకడుక్కుని వచ్చి "బయటు చేరు జామా" శ్రీమతిని చూస్తూఅన్నాడు.

"మేట్నీకా, ఒక్కటణం టాయిలెట్ అవడానికి కాబోలు బాత్‌రూంలోనికి ప్రవేశించింది సుశీల.

హోటలుదగ్గరకు వెళ్ళేసరికి ప్రొద్దుపోయింది. బుక్కింగులోనికి ప్రవేశించబోయాడు గోపాలకృష్ణ గుంపుగా ముందుకు పోయే ఆడవారిలో ఒక మనిషిని చూపుతూ, "చూడండి! మాపిన తల్లి కూతురు వచ్చినట్లుంది. పిలుస్తున్నది. వెళ్ళకపోతే బాగుండదు" అని [illegible] అనండి పమవ్నా వరే, "పళాగతికి, సా పా టు, తుజి, కొంచెం వీడు కుడుకవేల్లుం" అంటే వీరబారికి, తిండి గుడ్డ, తలదాచుకోటానికి ఒక స్థలం ముందర ఏర్పాటు చేయాలి. ఆ పని చేస్తే అన్ని ఇబ్బందులు తరువచిన్నట్లేనన్నారు. ఇమీంబారీలన్నారు తీళేళం. ఇంకా కొన్ని రాష్ట్రాలలో (అప్పటికి) ఇమీంబారీలు రద్దు కాలేదు. పూరికి మన ప్రతిపక్షులు అరుస్తూంటే, కాళ్ళఅరుపులు విని పించకుండా అంతకు మించిన పని ఏదో మనం చెయ్యటానికి చూస్తున్నాం. ప్రజలకు యీ "ఇబ్బంద"లోని పారాంశాన్ని అందించటానికి, విధాన సభల్లో తేడా తప్ప పుద్దేశాల్లో మనకు పూరికి ఏమీ తేడాలేదని చెప్పారు. అదిఎంతైనా నిజం

1952 ఎలక్షన్లలో జాలా మంది కాంగ్రెస్‌వాదులు అతిరథులు మహారథీలు ఓడిపోయినా, శ్రీ కామరాజు మాత్రం గెలిచారు. ప్రకాశంగారు, కాంగ్రెసు నుండి విడిపోవటంతో, కాంగ్రెసు వారంతా ఒకరి గొంతులు ఒకరు కోసుకోటంవల్ల కమ్యూనిస్టులకు అప్పటి పుమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో కనిపిని ఎరుగని సంఖ్యగల శాసనసభా సభ్యత్వం లభించింది. ఎలక్షనుకు నుంచోకుండా రాజాజీ గవర్నరు ఆ హ్వానం మీద కౌన్సిలుద్వారా సభా నాయకత్వాన్ని వహించి కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వం రాకుండా రాష్ట్రాన్ని కాపాడారు.

ఇంత భీకరత్వం రాజకీయాల్లో ఎందుకు కలిగింది అంటే, రా జా జీ, రంగా, ప్రకాశంఅంతకాంగ్రెసునుకాదని ఏదో విధంగా అవతల నుంచోటం ప్రజానాయకుడయిన ప్రకాశం కాంగ్రెసును ప్రతిఘటించటమే మూలకారణం. అంతే కాని కమ్యూనిస్టులకు ఇలం ఎక్కువయి కాదు. శ్రీ కామరాజ్ లోగడ చెప్పినట్లు యీ పుపద్రవమంతా, వ్యక్తుల సంబంధించినదేనని, ప్రజాళికమీదగానీ, సిద్ధాంతాల మీదగానీ, ఆధారపడినవి కావని ఋజువయింది.

ఈ సంఘటనలు జరిగినప్పుడు నేను అమెరికాలో వున్నా. అక్కడ ఒకరయిన ఆడిగాడు, ఆంధ్రాఅంటా కమ్యూనిస్టు మయమయిపోతున్నట్లున్నదని అందోళనతో ప్రశ్నించాడు. ఆ భయం ఏమీలేదు. యిది వ్యక్తిగత అభిప్రాయాల మూలాన్న ఏర్పడ్డ వ్యవస్థ, అవస్థ తప్ప, కమ్యూనిస్టుల బలంవల్ల కాదని విషయాలన్నీ విశదీకరించి చెప్పా, రాంతోటి ఆయన అయితే సరే వరాహాలేదని మనస్సు కుదుట బరచుకున్నాడు. ప్రపంచంలో ఏ మూల కమ్యూనిజం పొరుకుతున్నదన్న అమెరికాలో ప్రతివారికి కంపరం ఎత్తినట్లవుతుంది. ఆ రోజుల్లోనే మేమంతా విద్యార్థులం ఒక వూరు వెళ్ళి ఆ వూరిపౌరుల ఆతిథ్యాన్ని పొందుతున్నాం. భోజనాలయిన తరువాత, అంతా డ్రాయింగ్‌రూంలో కూర్చున్నారు అప్పుడు ఒక అమెరికన్ నాతో మన రాజకీయాలు ఒకప్రక్కకు తీసుకువెళ్ళి మాట్లాడుతున్నాడు ఆ అని అమెరికన్లు. రష్యన్లు పోటీపడి మనకు గోధుమలు పంపుతున్న రోజులు. అమెరికన్ వెపెటర్లు కొన్ని అర్థంలేకలాలు ఏ సమయంలో విడిచిలూతో గుర్తు లేదనలు అప్రయత్నంగా లే చాడు. కుర్చీలో సూర్యుని కుగలగా నిద్ర అయిన అమగుతాడు. రష్యను గోధుమలు ముందర వచ్చినయా, అమెరికను గోధుమలు ముందరి వచ్చినయా. ప్రజలు యీఅలస్యాన్ని గూర్చి ఏమనుకుతున్నారు అని ఆతురతగా ప్రశ్నిస్తాడు. మీమీ పదే అతురత మా వాళ్ళలో కనిపించదు. ఎక్కడో అక్కడ నుండి గోధుమలు వస్తే చాలును మా ప్రజలు ఎదురు చుస్తున్నారు వచ్చిన తరువాత యిద్దరికిని గురించి సంతోషించారు అని చెప్పా. కాని అమెరికను వెపెటర్లు ఆ దగ్గరకు పోయి రిలగడల్లో ముఖం విధంగా కాలయాపన చెయ్యటం అ విలేకమయిన పని కాదని ఆయనకు నచ్చేపట్టుగా ఇంత ప్రపంచానికి సహాయం చేస్తున్న అమెరికా, కాస్త గోపాలకృష్ణ. యీ ఒడుదుడుకులు తప్ప పురాగం చూపిస్తే ప్రపంచ ప్రజలు మరింత మీ మనస్సు కొట్టించేలా నంతోషిస్తారని చెప్పిన నా వాదన చిందింది. దేశ, తప్పంలా నాకే మనస్సూ ర్తిగా మీరు పన్న తమించుదూ! ఈనాటి రాష్ట్రంలో వ్యక్తిగతంగా కాంగ్రెసు నుంచి మీ మాటలకు కాదు. చీలికలు వాదులలో కలిగిన చీలికలవలన లంత అంతా తీయగాకూడా మన ప్రతిష్ఠ దెబ్బ తింటూంటనటలలో సందేహం లేదు!

(ఇంకా ఉంది)

(సమాప్తి)